

עצם הגיהנום

1. הרמב"ן תורת האדם שער הגמול

הגן והעדר התחנותים הן ציורין לסודות העליונים, והדברים ההם העליונים הרמוזים באלו גם כן נקראין גן ועדן שאלו התחנותים מהם תופסין השם הזה, כיצד יש בעליונים השגה שנקראת בדברי רבותינו ברמז גן, והשגה למעלה ממנה שהיא הנקראת "עדן" והוא הנקרא צרור החיים.

2. פסיקתא רבתי הוספה א פרשה ד

מפני מה ברא הקדוש ברוך הוא גיהנם וג"ע? כדי שיהו מצילות זו את זו. כמה ריוח ביניהם? ר' יוחנן אמר כותל ור' חנינא אמר טפח ורבנן אמרי שתייהן שוות.

3. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ח/ב

אין גיהנם לעולם הבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה שנאמר וזרחת לכם יראי שמי שמש וגוי ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם מפשתם כעגלי מרבק והרשעים נידונין בה שנאמר הנה יום בא בוער כתנור וגוי.

4. אורות התשובה טז ג

...הרצון להיות טוב - זהו רוח גן עדן אלהים, המנשב בנשמה וממלא אותה אושר אין קץ, עד אשר גם אש הגיהנם של הצער העמוק מתהפך גם הוא לנחל עדנים.

4א. מי מרום אורי וישי עמי' סד

זה שעשה תשובה מאהבה...מבליג על כל היגונות והכאבים, עד שכבר הגיהנם עצמו מתהפך לו לעדן ושש וששמח על כל מירוק וביחוד על זה שיותר קשה ומר.

5. נתיב אהבת ריע - פרק א פסקה ה'

1) ומה שאמר חוץ משלשה, פירוש דע כי כל חוטא הוא ראוי שיהיה יורד לגיהנם, לפי שהחוטא הוא יוצא מן המציאות לעשות מעשים שהם מעשים חסרים נוטים אחר ההעדר, ולפיכך נמשך אחר זה הגיהנם שהוא מקום תוהו ובוהו, ומפני שאין זה רק נטיה בלבד ולפיכך עולים אח"כ כי אין המעשה רק נטיה אל הגיהנם לא עצם הגיהנם.

2) אבל יש מעשה שאינו נטיה אל הגיהנם אבל המעשה הוא עצם הגיהנם, כי לפי ענין החטא כך הוא משפטו ודינו שם ואם חוטא במה לא בכל אבל מי שחוטא בכל אין עונשו במה אבל כפי חטאו כך עונשו דהיינו בכל.

3) ושאר חטאים הם חטא במה בלבד ולפיכך אינם בגיהנם לעולם, רק אלו ג' חטאים החטא בכל האדם וכיון שהחטא הוא בכל הוא נשאר לעולם בגיהנם.

4) וזה כי הבא על אשת איש הרי כתיב זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם, לכך החוטא באשת איש החוטא הזה הוא חוטא בכל האדם, כי איש ואשה הם כל האדם ומפני כך הוא חוטא באדם לגמרי.

5) והוא יותר מן הרציחה, שכל רציחה הוא שמבטל גופו ואין מבטל הנשמה ולכך לא נחשב זה שמבטל כל האדם, אבל כאשר לוקח אשתו הוא מבטל האדם כמו שנאמר (בראשית ה') זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם, ומזה למדו (יבמות ס"ג, א') כי מי שאין לו אשה אינו אדם, ולפיכך הבא על אשת איש הוא מבטל עצם האדם והחטא הוא בכל האדם ולפיכך הוא יורד לגיהנם ואינו עולה.

6) וכן מי שחטא בצלם אלוהים כי הוא האדם כמו שהתבאר כי הצלם של אדם הוא האדם.

7) וכן הקורא שם כנוי לחבירו כי השם בא על האדם שנקרא בשם כל אחד בשמו המיוחד לו.

8) והרי אלו ג' חטאים החטא הוא בעצם האדם ואין זה החטא במה, ולפיכך יורד לגיהנם ואינו עולה.

9) ויש בזה עוד באלו ג' עבירות שזכר, כי הם ג' מדריגות עליונות שהם לגי' מדות עליונות שהוא פוגם וחוטא בה.

10) כי העובר על אשת איש הוא אשר פוגם בשם י"ה כי השם הזה בין איש לאשה והוא מזווג אותם יחד וחבור שניהם הוא ע"י השם, ומלבין פני חבירו הוא עוד על מדריגה הזאת עליונה כמו שאמר אשר יצר את האדם בחכמה, ומי שמלבין פני חבירו פוגם במדריגה הזאת שהרי מלבין פני חבירו ומכבה אור של אדם שברא אותו בחכמה, ומכנה שם רע הוא ענין דבר יותר מזה והוא כנגד שם טוב הוא שם רע והוא פוגם במדריגה אשר נקרא שם טוב עולה על גביהן והוא מכנה ש"ר.

11) כי אלו ג' עבירות למעלה מן העולם הזה, כי באדם ג' מעלות שהם נבדלים, המעלה העליונה על הכל הוא השם כמו שהתבאר אצל המחלל השם ובכמה מקומות שבארנו זה מענין השם שהוא בא על השכלי בלבד, כי השם הוא ענין המהות כמו שהוא ענין כל שם, ואחר כך הוא הצלם של פני האדם שהוא למטה מזה ואח"כ חבור הזכר והנקבה שהוא נחשב חבור חומר וצורה והוא המדריגה השלישי למטה.

12) ולפיכך אלו אינם עולים, כי הגיהנם הוא מצד עולם הזה בלבד, וכאשר אין החטא באלו ג' דבריי, אף אם שיחטא בדברים שהם מצד עולם הזה הגשמי ויש גיהנם מזה הצד, מכל מקום יש לאדם מדריגה למעלה מן עוה"ז הגשמי הוא שמעלה אותו מן הגיהנם.

13) וכאשר החטא הוא באלו ג' חטאים אשר ידוע למביני מדע והם למעלה, אין כאן מי שמעלה אותו מן הגיהנם כלל ודברים אלו מופלאים מאוד.

14) ומה שהקשו בתוספות דמשמע כאן דהבא על אשת איש אינו עולה, ובתר הכי משמע דהבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא שהרי דוד אמר מיתתו בחנק ויש לו עולם הבא.

15) אין זה קשיא דההיא דהכא לא איירי רק שאינו עולה קודם עוה"ב, אבל הך דלקמן בעוה"ב כשכבר בטל הגיהנם כי אין הגיהנם לעתיד ואז יכול להיות שיש לו חלק בעוה"ב.

16) והשתא יתורץ דלא חשיב כאן הך דר"ה המינים והאפיקורסים משום דהך דהתם איירי שאין לו ג"כ חלק לעוה"ב ולכך אמר שם גיהנם כלה והם אינם כלים.

17) אבל יותר נראה לומר כי שאר חוטאים עולים וחוזרים לירד ואלו ג' אינם עולים עד שקבלו משפט שלהם, ופירוש זה עיקר כאשר תבין דברי חכמה.

18) ואין להאריך רק מי שיודע עיקר החכמה יוכל להבין איך ג' עבירות אלו יורדים לגיהנם ואינם עולים ולא ה"ק שאינם עולים רק עד עוה"ב חוץ מן מלבין פני חבירו דאין לו חלק לעוה"ב, והדברים מבוארים: